

CAPITOLUL I: Prezentarea teritoriului și a populației acoperite - analiza diagnostic

Teritoriul Grupului de Acțiune Locală se întinde pe o suprafață de **1.967,14** km² cuprinzând bazinul superior a râului Olt, respectiv depresiunea intramontană a Ciucului. Aria LEADER Csík prezintă o coeziune deosebit de ridicată, UAT-urile componente aparținând aceleași regiuni culturale, etnografice, istorice, acesta fiind regiunea istorică a Ciucului. Din punct de vedere geografic sunt două bazine separate lângă Bazinul Superior al Oltului, la sud-est Depresiunea Casinului care asigură trecere spre județul Covasna și în nord-est Valea Ghimeșului în bazinul hidrografic superior al râului Trotuș, care deschide căi de comunicații spre Moldova prin Comănești spre Bacău. Din punct de vedere hidrologic cel mai important lac este Lacul Sfânta Ana, unicul lac vulcanic din România situat într-un crater vulcanic din masivul muntos Ciomadu Mare la altitudinea de 950 m, într-un crater geamăn, la altitudine de 1050 m se află Tinovul Mohoș, un lac colmatat și acoperit cu vegetație de Sphagnum, care se extinde pe un areal de 80 ha.

În cea ce privește situarea regiunii față de principalele orașe mari din România, teritoriul este unul periferic, în acest sens: distanța până la București este de 270 km, până la Brașov 100 km, 105 km de la Bacău, 167 km până la orașul Târgu Mureș. Un avantaj relativ îl reprezintă apropierea reședinței de județ, Miercurea Ciuc, care se situează în centrul depresiunii și respectiv al GAL-lui, la 32 km de la Băile Tușnad, 45 km de la comuna Plăieșii de Jos.

Referitor la principalele căi de comunicații, în depresiunea Ciucului trece drumul european E578 (DN12) care traversează zona dinspre Odorheiu Secuiesc asigurând conexiunea în direcția Sfântu Gheorghe și Brașov, iar spre nord în direcția Gheorgheni, Toplița, Reghin. În municipiul Miercurea Ciuc DN 12 are o bifurcație către Moldova (DN 12A), prin Pasul Ghimeș spre Comănești - Bacău - Iași. În privința căilor de comunicație feroviară prin bazinul Ciucului trece linia principală 400 dinspre Brașov în direcția Ciceu, Gheorgheni, Toplița, Deda. Localitatea Siculeni (până în 2004 gara Ciceu) este un nod feroviar important, de aici pornește o linie feroviară secundară care asigură legătura cu Moldova prin orașul Comănești. În cea ce privește transportul aerian, cele mai apropiate aeroporturi sunt cele din Bacău (142 km) și Târgu Mureș (150 km), iar dacă va fi finalizat aeroportul din Brașov distanța față de cel mai apropiat aeroport se reduce la 100 de km.

După altitudinea față de nivelul mării toate localitățile din aria LEADER intră în zona montană, altitudinea medie fiind de **650 m** fiind declarată zonă montană în integritate.

În privința balanței teritoriului după forme morfologice se vede o pondere predominantă a munților, valoare care se situează în jur de 60% (podîș 22%, deal 11%, câmpie 8%).

Clima predominantă este cea continental-temperată dar cu efecte montane, cu ierni foarte reci și cu veri temperate scurte cu multe precipitații în lunile iunie-iulie. În lunile noiembrie, decembrie se instalează fenomenul de inversiune a temperaturii cea ce înseamnă persistența frigului, în zonele de depresiune este foarte frig (anual sunt 5-10 zile când temperatura este sub - 28°C în unele cazuri chiar atingând și - 33°C) iar la altitudini mai înalte temperatura este mai ridicată cu 5-8 grade Celsius. Iarna deseori persistă ceața. Temperatura medie anuală a depresiunii Ciuc este de 5,9°C, a doua cea mai scăzută valoare din țară după Depresiunea Gheorgheniului (5,8°C).

Tipurile de sol sunt soluri brune podzolice mai ales în zonele montane și colinare, în zonele de podîș soluri brune acide, iar în zonele mai joase pe câmpie și în luncile pârâurilor sunt soluri negre aluviale. În ariile de depresiune găsim turbării extinse, turba este prezentă mai ales în partea vestică a teritoriului. Din punct de vedere al fertilității solului, solurile din

această zonă se situează pe partea inferioară a scalei, din acest motiv culturile caracteristice sunt acele plante care nu necesită soluri bogate și multe ore cu soare, se cultivă mai ales cartoful, sfecla de zahăr, plantele furajere, secara, grâul. Pomicultura, plantațiile de arbuști fructiferi sunt ramuri ale agriculturii cu potențial fie el și moderat în zonă. Actualmente cele mai multe terenuri agricole sunt folosite ca fânețe și pășuni.

Pe lângă peisajul de excepție, biodiversitate și aerul curat, cele mai importante resurse naturale sunt apele minerale. Din cauza activității vulcanice din era neogenă găsim foarte multe fenomene sau activități postvulcanice în zona Ciucului dintre care cele mai evidente sunt apele minerale carbogazoase și mofetele (emanații de gaze bogate în CO₂ și în sulf). În ceea ce privește rezervele de apă dulce, zona Ciucului de Jos (Alcsík) este foarte bogată în ape subterane, straturile de ape freatice sunt situate între 25 - 70 m deci sunt ușor de exploatat, cea ce asigură pentru zona respectivă apă de foarte bună calitate. În zonele mai înalte sunt stațiuni turistice subalpine. Și aici calitatea aerului este bună, bogat în ioni și cationi, iar efectul curativ al apelor minerale și a mofetelor respectiv a aerului curat se combină. Râurile sunt relativ curate în zona vizată. Biodiversitatea pajiștilor este remarcabilă, consemnată printre primele din Europa. Pădurile intense de rășinoase cuprind speciile de molid, pin și larex. Pădurile sunt bogate în fructe de pădure și în ciuperci care au și valoare comercială.

Din cele 24 UAT-uri care compun teritoriul LEADER 22 UAT-uri au în teritoriul lor zone cu valoare naturală ridicată (Ciceu, Ciucsângeorgiu, Cozmeni, Dănești, Frumoasa, Lelicieni, Lunca de Jos, Lunca de Sus, Mădăraș, Mihăileni, Băile Tușnad, Bălan, Păuleni-Ciuc, Plăieșii de Jos, Racu, Sâncrăieni, Sânmartin, Sânsimion, Sântimbru, Siculeni, Tomești, Tușnad).

În privința zonelor Natura 2000, în aria GAL 19 din UAT-urile găsim situri de protecție specială avifaunistică (SPA) în suprafață de 446.59 ha și 21 UAT-uri au pe teritoriul lor situri de importanță comunitară (SCI) în suprafață de 689,7 ha (Cârța, Ciceu, Ciucsângeorgiu, Cozmeni, Dănești, Frumoasa, Lelicieni, Lunca de Jos, Lunca de Sus, Mădăraș, Mihăileni, Păuleni-Ciuc, Plăieșii de Jos, Racu, Sâncrăieni, Sândominic, Sânmartin, Sânsimion, Sântimbru, Siculeni, Tomești, Tușnad).

Una din cele mai importante resurse este peisajul, care este rezultatul conlucrării omului cu natura și care exprimă modul cum trăiește omul în mediul său natural. Peisajul are o valoare turistică, însă managementul acestuia înseamnă mult mai mult decât conservarea elementelor peisagistice ca puncte de atracție, înseamnă protecția ecosistemelor, susținerea activităților omului care mențin și susțin peisajul cultivat (pășuni, fânețe, păduri, lunci, tinovuri, etc.), înlăturarea surselor de poluare, reducerea factorilor de risc. Întregi comunități rurale trăiesc din agricultura tradițională și contribuie într-un mod substanțial la asigurarea unui venit/venit alternativ și concomitent la menținerea și managementul habitatelor.

Conform datelor recensământului populației din anul 2011 populația ariei GAL LEADER Csík a fost **71.905 locuitori**. Populația provenită din mediul urban (orașe sub 20.000 locuitori, componente ale teritoriului) reprezintă **10,79 procente**. **Densitatea populației** este de **36.55 locuitori/km²** (Sursa: INS, RPL 2002, 2011).

Populația în perioada dintre cele două recensăminte a înregistrat o scădere relativ ușoară dar constantă. Nouă din UAT-urile componente au suferit scăderi în privința populației, cea mai semnificativă scădere la localitățile situate în nordul teritoriului unde această scădere se datorează declinului mineritului. În cadrul acestei categorii cea mai mare scădere o înregistrează orașul Bălan, a cărei populație a scăzut cu 1787 locuitori (22,6%) în perioada analizată. O altă categorie este cea a comunelor noi, aceste UAT-uri au înregistrat creșteri

ușoare din cauza faptului că au apărut instituții noi în cadrul comunei respective, ceea ce a fost o forță atractivă pentru resursele umane din sfera administrativă (Sântimbru, Siculeni, Cozmeni). Alt grup de comune unde s-a înregistrat o creștere ușoară este categoria comunelor în apropierea reședinței de județ Lelicieni, Sâncrăieni, Păuleni-Ciuc, Ciceu, unde se simte efectul suburbanizării.

Referitor la valoarea indicelui de dezvoltare umană locală (IDUL) pe raza teritoriului LEADER Csík sunt **două UAT-uri** cu indicele sub 55 (Sânsimion și Plăieșii de Jos) (Sursa: www.madr.ro).

Din punct de vedere a **structurii populației pe etnii**, populația de etnie maghiară, minoritară la nivel național și regional, conform statisticilor reprezintă 90,12% în teritoriul GAL LEADER Csík. În teritoriul vizat mai trăiesc comunități ale altor minorități precum cea romă, turcă și a ceangăilor, care din punct de vedere al etniei aparțin minorității maghiare din România, dar care au o identitate culturală și locală adițională. Populația de etnie română (6,90 %) este reprezentată mai masiv în orașele Bălan, Băile Tușnad, comunele Mihăileni (Livezi), Plăieșii de Jos, Siculeni, Frumoasa (Făgețel) (Sursa: INS, RPL 2011). Conform datelor oficiale obținute de la Prefectura Harghita în teritoriul LEADER Csík există un număr de 3.942 persoane de etnie romă (Cozmeni, Tușnad, Ciucsângeorgiu, Plăieșii de Jos, Sânsimion, Lunca de Jos, Sânmartin, Sâncrăieni, Bălan, Sândominic, Racu, Sântimbru) (Sursa: Adresă oficială Prefectura Harghita). Din caracterul multicultural derivă că aria este una aparte din punct de vedere cultural, cu diferite tradiții nu numai culturale dar și meșteșugărești. Identitatea comunităților locale este puternică, însă există și o identitate regională. Satele sunt relativ mari din punct de vedere a numărului de locuitori, acest lucru asigură pentru majoritatea satelor o masă critică privind reproducția populației.

Din punct de vedere al structurii populației pe **grupe de vârstă** acesta este în concordanță cu tendințele caracteristice la nivel județean. Se observă o relativă strangulare a categoriilor de vârstă cuprinse între 45-54 ani. Coeficientul **înnoirii forței de muncă** este de 1,15, ceea ce denotă faptul că în următorii 10 ani este asigurată înlocuirea forței de muncă, dacă nu intervin schimbări sau efecte care să denatureze această tendință. **Înlocuirea forței de muncă** pe termen mai lung este exprimată cu ajutorul coeficientului înlocuirii forței de muncă (populația mai tânără de 15 ani raportată la 1/3 a populației active) este de 0,85 față de 1 care ar fi valoarea optimă (Sursa: INS, RPL2011).

Rata ocupării forței de muncă (raportul procentual dintre populația ocupată și populația totală în vârstă de 15-64 ani) este de **55,4%** (62,0% la bărbați și 48,7% la femei). Populația activă raportată la totalul populației reprezintă 39,76%. **Rata de activitate** a populației este 60,1%, care reprezintă raportul dintre populația activă și populația totală în vârstă de 15-64 ani. **Rata șomajului** pe teritoriul GAL este de **7,2%** (7,1% la bărbați și 7,3% la femei) față de rata șomajului la nivelul județului Harghita de 7,9% (Sursa: INS, RPL2011).

Din punct de vedere al **nivelului de educație** populația GAL se prezintă astfel: 75,7% din populația de 10 ani și peste are studii secundare, 13,6% studii primare, 5,3% studii superioare și 2,2% studii postliceale și de maiștrii. Nu sunt diferențe semnificative în funcție de gen, este de remarcat faptul că deși nivelul de pregătire a persoanelor de gen feminin este mai mare atât la nivelul de pregătire superior, cât și la cel liceal, însă acest avantaj relativ nu se regăsește la ocuparea forței de muncă (Sursa: INS, RPL 2011).

În ceea ce privește populația ocupată cele mai multe persoane sunt ocupate în **sectorul primar**, mai ales în agricultură. Din totalul populației ocupate ponderea sectorului primar este 39,5% în teritoriul LEADER „Csík”, față de ponderea județeană 24,7% și al țării 29,2%. În sectorul primar ponderea bărbaților (61,5%) este mai semnificativă, decât ponderea

femeilor (38,5%). Populația ocupată în sectorul primar este alcătuită din lucrători calificați (90,9%), muncitori necalificați (4,8%), conducători 0,5%, etc. (Sursa: INS, RPL 2011).

Față de suprafața totală a ariei GAL de 196,714 ha, suprafața agricolă reprezintă 122.358 ha adică 62,2% (din care 20,1% teren arabil, 36,1% pășuni, 43,8 % fânețe). Cu privire la terenurile neagricole, 87,7% reprezintă păduri iar restul de 12,3% alte categorii (2,7% ape, bălți, 4,6% terenuri ocupate cu construcții, 3,0% căi de comunicații și căi ferate, 2,1% terenuri degradate și neproductive) (Sursa: INS, baza de date TEMPO online, 2014).

După modul de deținere a terenurilor situația se prezintă astfel: 92,49% în proprietate, 7,51% în arendă, concesiune, folosință gratuită și alte forme (Sursa: INS, baza de date RGA 2010).

Suprafața agricolă utilizată pe clase de mărime se prezintă astfel: 46% din teren se află în ferme de peste 100 ha, 17% în ferme de mărime cuprinse între 2-5 ha, la fel 17% în ferme de mărime 5-10 ha. Mărimea medie a fermelor este de 4,93 ha (Sursa: INS, baza de date RGA 2010). În ceea ce privește numărul exploatațiilor agricole în GAL sunt 21.478 exploatații, dintre care doar 1% cu personalitate juridică (178), iar procentul activităților independente este de 99% (din care 21.180 persoane fizice și 120 persoane fizice autorizate (Sursa: INS, baza de date RGA 2010). În privința terenurilor irigate, în teritoriul GAL conform datelor RGA exista o singură fermă care avea 35 ha irigate (Sursa: INS, baza de date RGA 2010).

În ceea ce privește gradul de mecanizare a agriculturii, numărul de tractoare în proprietatea fermierilor este de 2.408, combine autopropulsatoare 181, iar cel al motocositoarelor de 4.145. (Sursa: INS, baza de date RGA 2010). Efectivele de animale 20.565 capete bovine, 52.406 capete ovine, 7.170 capete caprine, 21.924 capete porcine, 7.456 capete cabaline, 3.897 familii de albine (Sursa: INS, baza de date RGA 2010).

În perioada de 2009-2015 au fost înregistrate 7 produse tradiționale și 4 rețete consacrate românești (Sursa: www.madr.ro).

Deși colectivizarea și regimul comunist au lăsat urme adânci în ceea ce privește gospodărirea în comun, producătorii recunosc beneficiile și se întrevide posibilitatea organizării și dezvoltării unor forme de cooperare. Există multe asociații ale crescătorilor de animale, însă forme cooperare viabile sunt doar 6. SDL prevede măsuri dedicate **formelor asociative**. Ponderea **sectorului secundar** în totalul populației ocupate este 15,8%, față de ponderea județeană (23,2%) și al țării (16,4%). Cele mai importante ramuri din punctul de vedere al ocupării forței de muncă sunt: prelucrarea lemnului, fabricarea produselor din lemn și plută, cu excepția mobilei; industria alimentară; fabricarea articolelor de îmbrăcăminte; fabricarea băuturilor. În sectorul secundar ocuparea bărbați lor 61%) predominantă față de femei (39%). Persoanele ocupate în acest sector sunt muncitori calificați (51,1%), muncitori necalificați (11,6%), operatori la instalații de mașini (17,0%), etc. (Sursa: INS, RPL 2011).

Populația ocupată în **sectorul terțiar** este 44,6% față de ponderea județeană (52,%) și a țării (54,4%). Cele mai importante ramuri ale economiei privind ocuparea forței de muncă sunt următoarele: comerț cu amănuntul, cu excepția autovehiculelor și motocicletelor; administrația publică și apărare; construcții de clădiri și învățământ. Bărbații sunt ocupați în cea mai mare pondere în următoarele ramuri ale economiei sunt: construcții de clădiri, transporturi terestre și transporturi prin conducte, administrația publică și apărare și comerț cu amănuntul, cu excepția autovehiculelor și motocicletelor. Cele mai importante domenii de activitate în ocuparea femeilor sunt: comerț cu amănuntul, cu excepția autovehiculelor și motocicletelor, învățământ, administrația publică și apărare și activități referitoare la sănătatea umană. În sectorul terțiar diferența dintre ponderea între bărbați (50,7%) și femei

(49,3%) este nesemnificativă față de celelalte două sectoare. Populația ocupată în sectorul terțiar este alcătuită din lucrători în domeniul serviciilor (30%), specialiști în diverse domenii de activitate (15,1%), muncitori calificați și asimilați (14,3%), etc. (Sursa: INS, RPL 2011). Conform datelor statistice **infrastructura de primire turistică** în teritoriul LEADER este alcătuită din 57 de unități de cazare din care 5 hoteluri, 1 hostel, 22 pensiuni turistice, 29 pensiuni agroturistice. Infrastructura de primire turistică are o capacitate de 522.183 locuri (26,1% din capacitatea județului), din care 48,9% este asigurată în hoteluri, 28,8% în pensiuni agroturistice, 20,7% în pensiuni turistice și 1,6% în hosteluri și moteluri (Sursa: INS, baza de date TEMPO online, 2014).

La nivelul ariei LEADER sunt **82 unități sanitare**, dintre care cele mai importante sunt cabinete medicale de familie (33), farmacii (26), cabinete stomatologice (14). În teritoriu lipsesc sau chiar este nesemnificativ numărul altor unități sanitare, cum ar fi: cabinete medicale de specialitate, laboratoare medicale, centre de sănătate, unități ambulatorii (Sursa: INS, baza de date TEMPO online, 2014).

La nivelul teritoriului întâlnim cu inițiative în scopul tratării problemelor sociale. Îngrijirea la domiciliu funcționează în cadrul Fundației Caritas Alba Iulia cu ajutorul consiliilor locale și cu Consiliul Județean Harghita. În teritoriul nostru funcționează un centru de îngrijire și asistență în Comuna Frumoasa, un centru social cu destinație multifuncțională în Comuna Sânmartin (pentru tinerii cu vârsta între 18-35 ani care părăsesc sistemul de protecție) și centre de plasament de tip familial (Sursa: www.dgaspchr.ro). În pofida celor menționate sistemul sanitar și social necesită intervenții, iar SDL prevede măsuri dedicate **infrastructurii sociale**, cu ajutorul cărora se pot realiza centre comunitare multifuncționale medicale și/sau sociale.

În ceea ce privește patrimoniul cultural și arhitectural, aria LEADER Csík este foarte bogată și foarte diversă în zonă, aceasta diferă de la comună la comună. Satele au o arhitectură specifică excepțională, existând astfel un potențial foarte mare pentru valorificarea acestora și în domeniul turismului. O serie de clădiri și monumente arhitecturale sunt ținute în evidență, biserici fortificate în toate comunele, foarte multe dintre ele sunt monumente istorice, iar majoritatea lor nu este inclusă pe lista monumentelor istorice. Majoritatea acestor obiective sunt în proprietate privată, astfel din lipsa surselor financiare acesteia degradează în timp atât fizic, cât și moral. Pentru ocrotirea moștenirii rurale existente este importantă protejarea, întreținerea, reabilitarea, restaurarea, dotarea și promovarea obiectivelor de patrimoniu cultural de interes local, cu mare accent la cei care nu sunt incluse în lista monumentelor istorice și/sau se află în proprietate privată.